

Modelowanie Systemów Informacyjnych (MSI)

dr inż. Mariusz Trzaska
mtrzaska@pjawstk.edu.pl

Wykład 7

Wykorzystanie klas w obiektowych językach programowania

<http://www.mtrzaska.com>

Zagadnienia

- Realizacja w popularnych językach programowania (Java) poniższych konstrukcji:
  - Klasa
  - Ekstensja
  - Atrybuty:
    - proste i złożone
    - wymagane i opcjonalne
    - pojedyncze i powtarzalne
    - obiektu i klasowe
    - Wyliczalne (pochodny)
  - Metody:
    - obiektu
    - klasowe
    - przesłonięcie i przeciążenie
  - Trwałość ekstensji
  - Klasa dedykowana
- Podsumowanie

Klasa

- o Klasa jest nazwanym opisem grupy obiektów, które współdzielą ten sam zbiór własności (inwariantów).
- o Klasa **nie** jest zbiorem obiektów,
- o Stosunek klasa/podklasa oznacza, że obiekty podklasy posiadają wszystkie inwarianty nadklasy, plus (ewentualnie) inwarianty swoje. Np. klasa Student ma wszystkie inwarianty klasy Osoba, plus inwarianty własne.
- o **Klasa opisuje obiekt.**

Wykłady z PRI autorstwa dr inż. Ewy Stemposz oraz prof. Kazimierza Subiety.

Atrybuty

- o Służą do opisu własności obiektów
- o Rodzaje
  - Proste i złożone
  - Wymagane i opcjonalne
  - Pojedyncze i powtarzalne
  - Obiektu i klasowe
  - Wyliczalne (pochodne)

Metody

- o Umożliwiają wykonywanie operacji na obiektach, prowadzących (zwykle) do zmiany ich stanu.
- o Rodzaje
  - **Metoda obiektu.** Wykonuje operacje (oraz ma dostęp) na jednym, konkretnym obiekcie. Na tym, na rzecz, którego została wywołana.
  - **Metoda klasowa.** Ma dostęp do całej ekstensji klasy. Wywoływana jest na rzecz klasy, a nie obiektu. Dzięki temu można jej użyć nawet nie mając żadnego obiektu danej klasy.

Klasy, a języki programowania

- o Jak ma się podana definicja do popularnych, obiektowych języków programowania?

- o W językach

- Java,
- MS C#,
- C++

klasy występują w sposób zgodny z przytoczoną definicją.

- o Niestety nie dotyczy to wszystkich pojęć znanych z obiektowości (UML).

Klasy w języku Java

- o Załóżmy, że potrzebna nam jest klasa opisująca film w wypożyczalni wideo.

```
/**
 * Informacje o filmie.
 *
 */
public class Film {
    /* Ciało klasy */
}
```

Ekstensja klasy

- o Zbiór aktualnie istniejących obiektów danej klasy.
- o W językach
  - Java,
  - MS C#,
  - C++

ekstensja klasy nie występuje.

- o Co w takim razie możemy zrobić?
- o Własna implementacja ekstensji klasy

Implementacja ekstensji klasy

- o Dwa różne podejścia. Implementacja:
  - W ramach tej samej klasy biznesowej
  - Przy użyciu klasy dodatkowej
    - Klasa **Film**, jej ekstensja np. **Filmy**
    - Klasa **Film**, jej ekstensja np. **FilmEkstensja**
- o Które podejście jest lepsze?
  - Wady
  - Zalety

Implementacja ekstensji klasy (2)

- o Implementacja w ramach tej samej klasy
  - Kontener przechowujący referencje do obiektów danej klasy (jako atrybut klasowy czyli `static`),
  - Metody pomocnicze
    - Dodanie,
    - Usunięcie,
    - Wyszukanie.
    - ?
  - Realizacja metod klasowych. W tej samej klasie, ze słowem kluczowym `static`.

Implementacja w ramach tej samej klasy

```
public class Film {  
    // Implementacja czesci biznesowej  
    public Film() {  
        // Dodaj do ekstensji  
        dodajFilm(this);  
    }  
  
    // Implementacja ekstensji  
  
    /** Ekstensja. */  
    private static Vector<Film> ekstensja = new Vector<Film>();  
  
    private static void dodajFilm(Film film) {  
        ekstensja.add(film);  
    }  
    private static void usunFilm(Film film) {  
        ekstensja.remove(film);  
    }  
    // ...  
}
```

Implementacja w ramach tej samej klasy (2)

```
public class Film {  
    // c. d.  
    /** Wyświetla ekstensje. Metoda klasowa */  
    public static void pokazEkstensje() {  
        System.out.println("Ekstensja klasy Film: ");  
        for(Film film : ekstensja) {  
            System.out.println(film);  
        }  
    }  
}
```

```
public static void main(String[] args) {  
    // Test: Implementacja ekstensji w ramach tej samej klasy  
    Film film1 = new Film();  
    Film film2 = new Film();  
  
    Film.pokazEkstensje();  
}
```

Ekstensja klasy Film:
mt.mas.Film@126804e
mt.mas.Film@b1b4c3

Implementacja ekstensji klasy (3)

- o Implementacja przy użyciu klasy dodatkowej
  - Nazewnictwo
    - Klasa Film, jej ekstensja np. Filmy
    - Klasa Film, jej ekstensja np. FilmEkstensja
  - Możliwość stworzenia wielu różnych ekstensji
  - Kolekcja przechowująca referencje do obiektów klasy biznesowej,
  - Metody pomocnicze
    - Dodanie,
    - Usunięcie,
    - Wyszukanie.

Implementacja ekstensji klasy (4)

- o Implementacja przy użyciu klasy dodatkowej – c. d.
  - Realizacja metod klasowych. Będą na zewnątrz klasy biznesowej – w klasie zarządzającej ekstensją.
  - Problemy z dostępem do atrybutów (public/private/protected).
  - Utrudnione automatyczne dodawanie do ekstensji.
  - Inne rozwiązania, np.
    - z klasą wewnętrzną
    - Kolekcją referencji jako atrybutem `static`

Implementacja ekstensji przy użyciu klasy dodatkowej

```
public class Film {  
    /* Ciało klasy */  
}
```

```
public class FilmEkstensja {  
    private Vector<Film> ekstensja = new Vector<Film>();  
  
    public void dodajFilm(Film film) {  
        ekstensja.add(film);  
    }  
  
    public void usunFilm(Film film) {  
        ekstensja.remove(film);  
    }  
  
    public void pokazEkstensje() {  
        System.out.println("Ekstensja klasy Film: ");  
        for(Film film : ekstensja) {  
            System.out.println(film);  
        }  
    }  
}
```

Implementacja ekstensji przy użyciu klasy dodatkowej (2)

```
public static void main(String[] args) {  
    // Test: Implementacja ekstensji przy użyciu klasy dodatkowej  
  
    FilmEkstensja filmEkstensja = new FilmEkstensja();  
  
    Film film1 = new Film();  
    filmEkstensja.dodajFilm(film1);  
  
    Film film2 = new Film();  
    filmEkstensja.dodajFilm(film2);  
  
    filmEkstensja.pokazEkstensje();  
}
```

Ekstensja klasy Film:
mt.mas.Film@d2906a
mt.mas.Film@72ffb

Atrybuty w obiektowości, a w języku Java

o Rodzaje

- **Proste.** Występują w takiej postaci jak w obiektowości (w UML).

```
public class Film {  
    private float cena;  
}
```

- **Złożone.** Atrybut złożony jest opisywany za pomocą nowej klasy (np. data). Konsekwencje:
  - W klasie biznesowej (np. Film) przechowujemy referencję do jego wystąpienia, a nie (złożoną) wartość.
  - W związku z powyższym możemy go współdzielić (inaczej niż w „teoretycznej” semantyce atrybutu złożonego), np. inny obiekt może przechowywać referencję do tej samej daty.

```
public class Film {  
    private Date dataDodania;  
}
```

Atrybuty w obiektowości, a w języku Java (2)

o Rodzaje – c. d.

• Wymagane.

- Każdy **atrybut prosty** przechowuje jakąś wartość – nie może nie przechowywać.
- **Atrybut złożony** przechowuje referencję do obiektu „będącego jego wartością”. Ponieważ jest to referencja, może mieć wartość `null`, czyli „brak wartości”. Należy „ręcznie” sprawdzać czy jest różna od `null`.

• Opcjonalne

- Dla **atrybutów złożonych** przechowujemy `null` jako informację o braku wartości.
- Co z **atrybutami prostymi**? Klasy opakujące!

Atrybuty w obiektowości, a w języku Java (3)

o Rodzaje – c. d.

- **Pojedyncze.** Taka sama semantyka jak w obiektowości (w UML).
- **Powtarzalne.** Należy wykorzystać tablice lub kontenery (rozwiązanie preferowane gdy liczba wartości jest zmienna).
- **Obiektu.** Taka sama semantyka jak w obiektowości (w UML).
- **Klasowe.** Sposób realizacji zależy od podejścia do ekstensji:
  - Ekstensja w ramach tej samej klasy → atrybuty klasowe w tej samej klasie ze słowem kluczowym `static`,
  - Ekstensja jako klasa dodatkowa → atrybuty klasowe w klasie dodatkowej (bez słowa kluczowego `static`).

Atrybuty w obiektowości, a w języku Java (3)

o Rodzaje – c. d.

• Wyliczalne (pochodne).

- W przypadku:
  - hermetyzacji ortodoksyjnej, specjalne traktowanie atrybutu zaimplementowane w metodzie udostępniającej/zmieniającej jego wartość (*getXXX*). W rzadkich i szczególnych sytuacjach również modyfikacja (*setXXX*). Przeważnie **brak „prawdziwego” atrybutu**.
  - bezpośredniego dostępu do atrybutu, implementacja jego specjalnego traktowania jest mocno utrudniona (niemożliwa?).
- Doskonały mechanizm: *properties* jak na razie tylko w języku MS C#.

```
private float cena {  
    get {  
        return cena_netto * 1.22;  
    }  
    set {  
        cena_netto = value / 1.22;  
    }  
}
```

Metody w obiektowości, a w języku Java

o Rodzaje

- **Metoda obiektu.** Taka sama semantyka jak w obiektowości (w UML).

```
public float getCena() {  
    return cena;  
}
```

- **Metoda klasowa.** Sposób realizacji zależy od podejścia do ekstensji (np. `void pokazEkstensje()`):
  - Ekstensja w ramach tej samej klasy → metody klasowe w tej samej klasie ze słowem kluczowym `static`,
  - Ekstensja jako klasa dodatkowa → metody klasowe w klasie dodatkowej (bez słowa kluczowego `static`).

Metody w obiektowości, a w języku Java (2)

- o **Przeciążenie metody.** Taka sama semantyka jak w obiektowości (w UML).

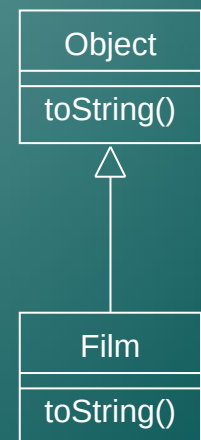
```
public float getCena() {  
    return cena;  
}  
  
public float getCena(float stawkaVAT) {  
    return cena * (1.0f + stawkaVAT / 100.0f);  
}
```

- o **Przesłonięcie metody.** Taka sama semantyka jak w obiektowości (w UML).

```
public class Film {  
    // Implementacja czesci biznesowej  
  
    public String toString() {  
        return "Film: " + tytul;  
    }  
}
```

Ekstensja klasy Film:
mt.mas.Film@126804e
Film: Terminator 1
Film: Terminator 2

Ekstensja klasy Film:
Film: Terminator 1
Film: Terminator 2

Trwałość ekstensji

- o Ekstensja klasy jest trwała gdy jej obiekty „przeżyją” wyłączenie systemu – po ponownym włączeniu systemu będziemy mieli te same obiekty.
- o W językach
  - Java,
  - MS C#,
  - C++**cecha ta nie występuje bezpośrednio.**
- o W związku z tym implementujemy ją ręcznie zapamiętując ekstensje na dysku, a następnie je wczytując.

Trwałość ekstensji (2)

- o W efekcie, zamiast **tych samych obiektów**, mamy **takie same obiekty**.
- o Implementacja
  - Ręczna,
    - Szybkość,
    - Duża kontrola nad efektem końcowym,
    - Większa odporność na zmiany w kodzie utrwalanych klas,
    - Mały plik,
    - Wymaga (przeważnie) sporo pracy.
  - Korzystająca z serializacji,
    - Bardzo łatwa w użyciu,
    - Mniejsza szybkość,
    - Duży plik,
    - Możliwość kontroli dzięki:
      - dodaniu metod:
        - `private void writeObject(ObjectOutputStream stream) throws IOException`
        - `private void readObject(ObjectInputStream stream) throws IOException, ClassNotFoundException`
      - słowu kluczowemu `transient`.

Trwałość ekstensji (3)

o Implementacja – c. d.

- W oparciu o bazę danych,
  - Konieczność mapowania struktur języka Java na konstrukcje z bazy danych,
  - Możliwość skorzystania z języka zapytań,
  - Praca z różnymi bazami danych,
  - Duży plik (czasami),
  - Szybkość działania
- Korzystając z gotowych bibliotek.
  - Hibernate (<http://www.hibernate.org/>)
  - Java Persistence API (<https://glassfish.dev.java.net/>)
  - Java Data Objects (<http://www.jpox.org/>)
  - ...

Trwałość ekstensji – implementacja ręczna

- W każdej z klas biznesowych znajduje się metoda zapisująca oraz odczytująca stan pojedynczego obiektu.

```
public class Film {  
    private String tytuł;  
    private float cena;  
    private Date dataDodania;  
  
    private void write(DataOutputStream stream) throws IOException {  
        stream.writeUTF(tytuł);  
        stream.writeFloat(cena);  
        stream.writeLong(dataDodania.getTime());  
    }  
  
    private void read(DataInputStream stream) throws IOException {  
        tytuł = stream.readUTF();  
        cena = stream.readFloat();  
        long time = stream.readLong();  
        dataDodania = new Date(time);  
    }  
}
```

Trwałość ekstensji – implementacja ręczna (2)

- W każdej z klas zarządzających ekstensją (lub w klasie biznesowej jeżeli wybraliśmy takie podejście), znajdują się metody zapisujące oraz odczytujące ekstensję.

```
public class Film {  
    public static void zapiszEkstensje(DataOutputStream stream) throws IOException {  
        stream.writeInt(ekstensja.size());  
        for(Film film : ekstensja) {  
            film.write(stream);  
        }  
    }  
  
    public static void odczytajEkstensje(DataInputStream stream) throws IOException {  
        Film film = null;  
        int liczbaObiektow = stream.readInt();  
        ekstensja.clear();  
        for(int i = 0; i < liczbaObiektow; i++) {  
            film = new Film();  
            film.read(stream);  
        }  
    }  
}
```

Trwałość ekstensji – implementacja ręczna (3)

- o Przykład pokazuje zapis oraz odczyt ekstensji.
- o Dzięki podzieleniu funkcjonalności na odpowiednie metody, możemy w łatwy sposób zapisywać inne ekstensje do tego samego strumienia (pliku).
- o Dzięki temu, stan całej aplikacji może być zapamiętany w jednym pliku.
- o Efekt działania
  - Ekstensja utworzona w pamięci,
  - Ekstensja zapisana i odczytana z pliku

Ekstensja klasy Film:

Film: Terminator 1, id: mt.mas.Film@27391d

Film: Terminator 2, id: mt.mas.Film@116ab4e

Ekstensja klasy Film:

Film: Terminator 1, id: mt.mas.Film@1434234

Film: Terminator 2, id: mt.mas.Film@af8358

Trwałość ekstensji – implementacja ręczna (4)

```
final String ekstensjaPlik = "d:\\Ekstensja.bin";

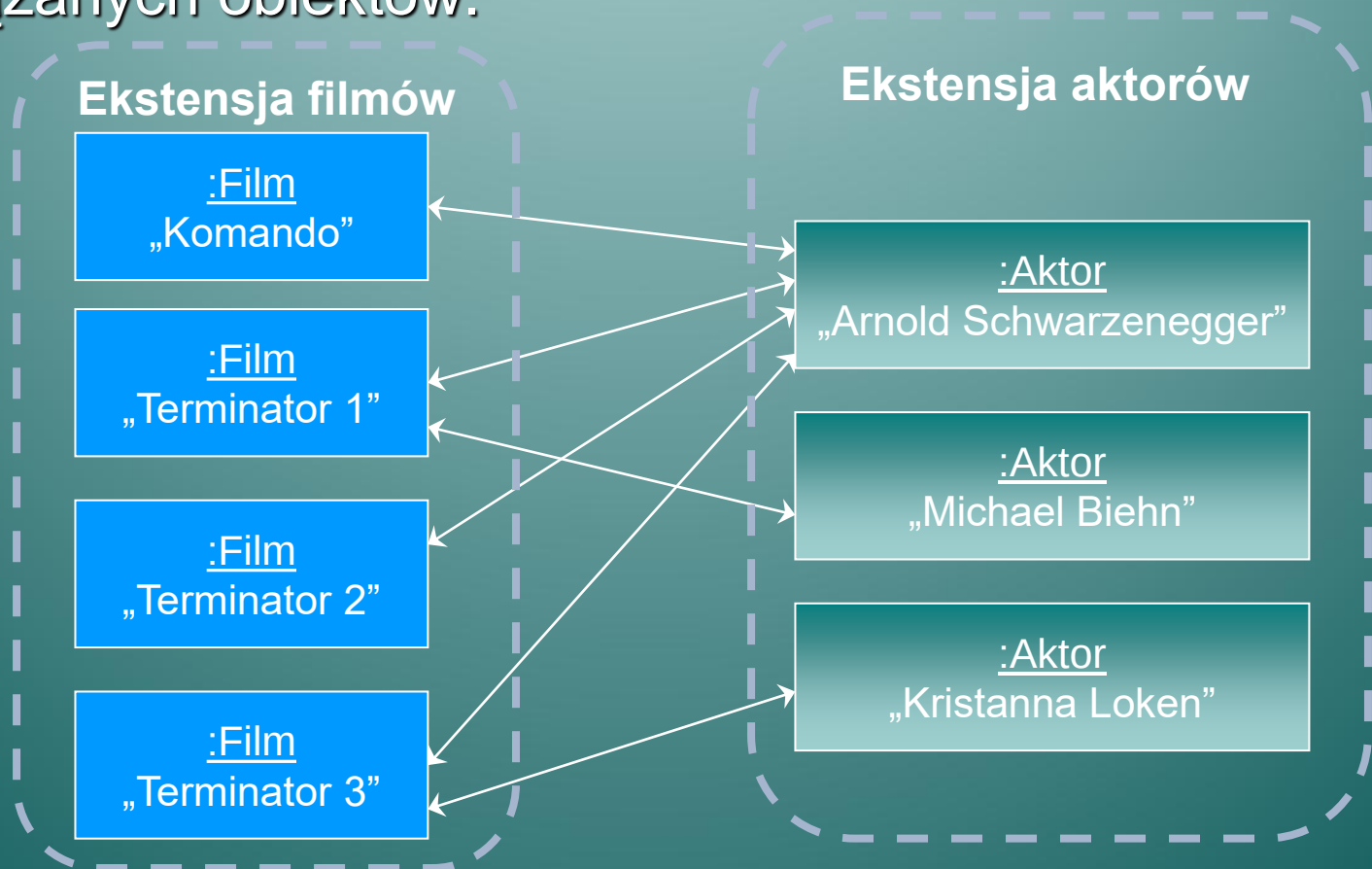
Film film1 = new Film("Terminator 1", new Date(), 29.90f);
Film film2 = new Film("Terminator 2", new Date(), 34.90f);

try {
    // Zapisz ekstensje do strumienia
    DataOutputStream out2 = new DataOutputStream(new
        BufferedOutputStream(new FileOutputStream(ekstensjaPlik)));
    Film.zapiszEkstensje(out2);
    out2.close();

    // Odczytaj ekstensje ze strumienia
    DataInputStream in2 = new DataInputStream(new BufferedInputStream(new
        FileInputStream(ekstensjaPlik)));
    Film.odczytajEkstensje(in2);
    in2.close();
} catch ( ... ) {
    // ...
}
```

Trwałość ekstensji – problem z powiązaniem

- o Przedstawiony sposób ręcznej implementacji trwałości jest bardzo prosty. Nie pozwala na właściwe traktowanie powiązanych obiektów.

Trwałość ekstensji – implementacja z wykorzystaniem serializacji

- o Serializacja jest mechanizmem zaimplementowanym w ramach bibliotek języka Java.
- o Umożliwia automatyczne:
  - zapisywanie grafu obiektów do strumienia,
  - Odczytywanie grafu obiektów ze strumienia.
- o Jedynym wymogiem, który trzeba spełnić aby z niego korzystać, jest „specjalna” implementacja przez klasę (oraz wszystkie jej elementy składowe) interfejsu `Serializable`.
- o Specjalność implementacji interfejsu polega na tym, że w najprostszym przypadku deklarujemy jego implementację przez klasę, ale nie musimy implementować jego metod. Tym zajmie się „kompilator” języka Java.

Trwałość ekstensji – implementacja z wykorzystaniem serializacji (2)

- o Deklarujemy implementację interfejsu przez klasę biznesową

```
public class Film implements Serializable {  
    private String tytuł;  
    private float cena;  
    private Date dataDodania;  
}
```

- o Tworzymy metody do zapisu oraz odczytu ekstensji

```
public class Film implements Serializable {  
  
    public static void zapiszEkstensje(ObjectOutputStream stream) throws IOException {  
        stream.writeObject(ekstensja);  
    }  
  
    public static void odczytajEkstensje(ObjectInputStream stream) throws IOException {  
        ekstensja = (Vector<Film>) stream.readObject();  
    }  
}
```

Trwałość ekstensji – implementacja z wykorzystaniem serializacji (3)

o Użycie

```
try {  
    // Zapisz ekstensje do strumienia  
    ObjectOutputStream out = new ObjectOutputStream(new  
        FileOutputStream(ekstensjaPlik));  
    Film.zapiszEkstensje(out);  
  
    // Odczytaj ekstensje ze strumienia  
    ObjectInputStream in = new ObjectInputStream(new FileInputStream(ekstensjaPlik));  
    Film.odczytajEkstensje(in);  
} catch (FileNotFoundException e) { ...
```

o Rozmiar pliku z ekstensją:

- Ręczna implementacja:
56 bajtów,
- Serializacja: 354 bajty.
- Dla większych danych różnice są mniejsze – około x2.

Ekstensja klasy Film:

Film: Terminator 1, id: mt.mas.Film@148aa23

Film: Terminator 2, id: mt.mas.Film@199f91c

Ekstensja klasy Film:

Film: Terminator 1, id: mt.mas.Film@92bbba

Film: Terminator 2, id: mt.mas.Film@162dbb6

Zarządzanie ekstensją

- o Przedstawione sposoby implementacji zarządzania ekstensją będą (prawie) takie same dla każdej biznesowej klasy w systemie.
- o Czy da się to jakoś zunifikować? Aby nie pisać wiele razy (prawie) tego samego kodu?
- o Oczywiście – wykorzystamy dziedziczenie istniejące w języku Java.

Uniwersalne zarządzanie ekstensją

- o Stworzymy klasę z której będą dziedziczyć wszystkie biznesowe klasy w naszej aplikacji.
- o Nazwijmy ją `ObjectPlus` i wyposażymy w:
  - trwałość,
  - zarządzanie ekstensją,
  - ?
- o Zastosujemy pierwsze z omawianych podejść do implementacji ekstensji: w ramach tej samej klasy.

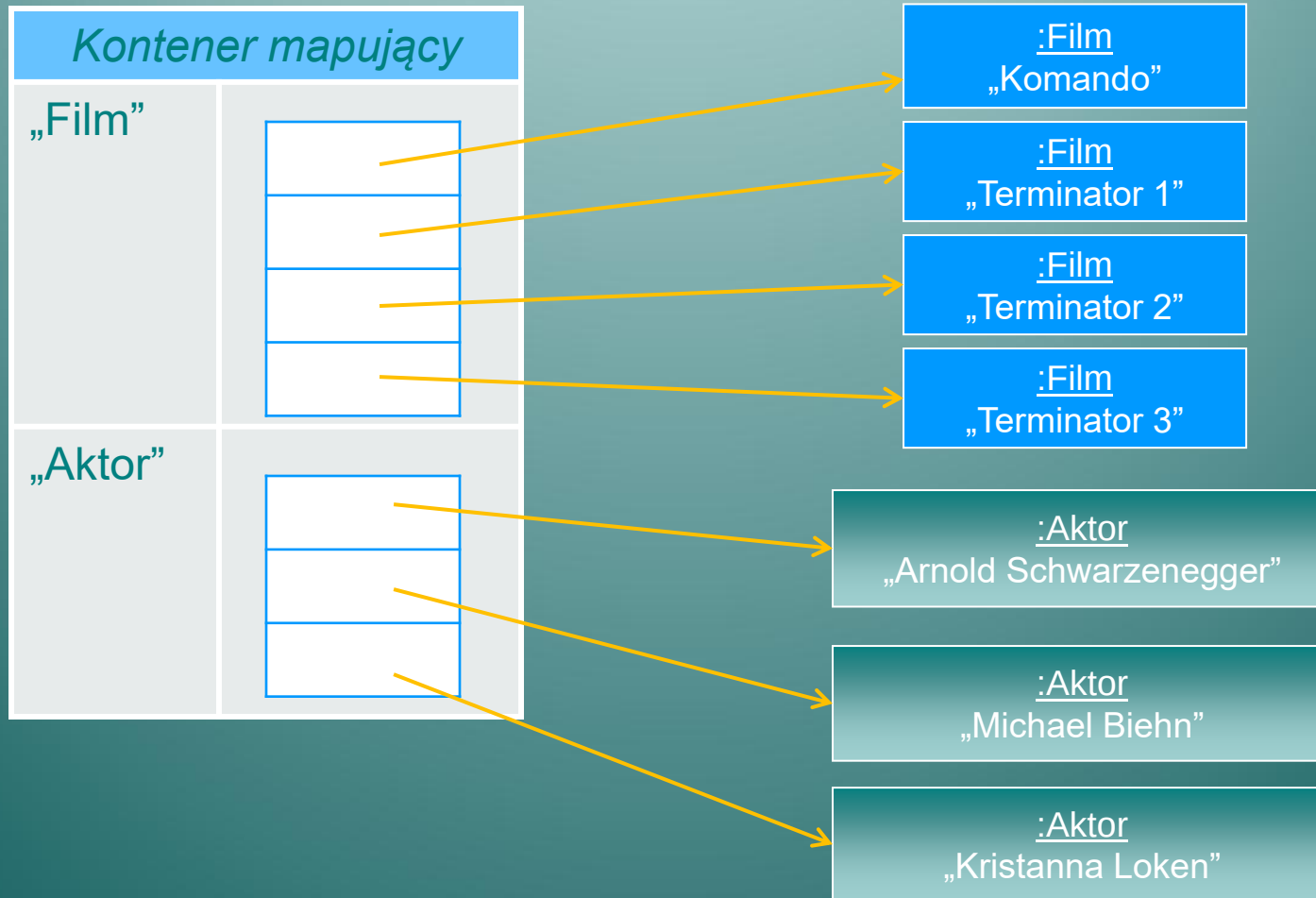

Uniwersalna ekstensja

- o Ponieważ wszystkie biznesowe klasy dziedziczą z jednej nadklasy (ObjectPlus), nie możemy zastosować zwykłego kontenera przechowującego referencje.
- o Użyjemy kontenera przechowującego klucze i wartości:
  - Kluczem będzie nazwa konkretnej biznesowej klasy,
  - Wartością kontener zawierający referencje do jej wystąpień (właściwa ekstensja).
- o Innymi słowy, ten nowy kontener będzie zawierał wiele ekstensji, a nie jedną ekstensję.

Uniwersalna ekstensja (2)

Uniwersalna ekstensja (3)

- o Konstruktor każdej z klasy biznesowych będzie odwoływał się do konstruktora z nadklasy.

```
public class Film2 extends ObjectPlus implements Serializable {
    private String tytul;
    private float cena;
    private Date dataDodania;

    /**
     * Konstruktor.
     */
    public Film2(String tytul, Date dataDodania, float cena) {
        // Wywołaj konstruktor z nadklasy
        super();

        this.tytul = tytul;
        this.dataDodania = dataDodania;
        this.cena = cena;
    }

    // Dalsza implementacja czesci biznesowej
}
```

Uniwersalna ekstensja (4)

- o Konstruktor z nadklasy zadba o właściwe dodanie do ekstensji.

```
public class ObjectPlus implements Serializable {
    private static Hashtable ekstensje = new Hashtable();

    public ObjectPlus() {
        Vector ekstensja = null;
        Class klasa = this.getClass();

        if(ekstensje.containsKey(klasa)) {
            // Ekstensja tej klasy istnieje w kolekcji ekstensji
            ekstensja = (Vector) ekstensje.get(klasa);
        }
        else {
            // Ekstensji tej klasy jeszcze nie ma -> dodaj ją
            ekstensja = new Vector();
            ekstensje.put(klasa, ekstensja);
        }

        ekstensja.add(this);
    }
}
```

Uniwersalna ekstensja (5)

- o Utrwalenie takich ekstensji też jest bardzo proste (korzystamy z serializacji).

```
public class ObjectPlus implements Serializable {
    private static Hashtable ekstensje = new Hashtable();

    // ...

    public static void zapiszEkstensje(ObjectOutputStream stream) throws IOException {
        stream.writeObject(ekstensje);
    }

    public static void odczytajEkstensje(ObjectInputStream stream) throws IOException {
        ekstensje = (Hashtable) stream.readObject();
    }

    // ...
}
```

Uniwersalne metody klasowe

- o Część metod klasowych też może korzystać z ogólnej funkcjonalności zgromadzonej w nadklasie, np. wyświetlenie ekstensji.

```
public class ObjectPlus implements Serializable {
    // ...
    public static void pokazEkstensje(Class klasa) throws Exception {
        Vector ekstensja = null;
        if(ekstensje.containsKey(klasa)) {
            // Ekstensja tej klasy istnieje w kolekcji ekstensji
            ekstensja = (Vector) ekstensje.get(klasa);
        }
        else {
            throw new Exception(„Nieznana klasa " + klasa);
        }
        System.out.println("Ekstensja klasy: " + klasa.getSimpleName());
        for(Object obiekt : ekstensja) {
            System.out.println(obiekt);
        }
    }
    // ...
}
```


Uniwersalne metody klasowe (2)

- o Wyświetlenie ekstensji w klasie biznesowej (korzysta z funkcjonalności zdefiniowanej w nadklasie).

```
public class Film2 extends ObjectPlus implements Serializable {  
    // ...  
    public static void pokazEkstensje() throws Exception {  
        ObjectPlus.pokazEkstensje(Film2.class);  
    }  
}
```

Ekstensja klasy: Film2

Film2: Terminator 1, id: mt.mas.Film2@199f91c

Film2: Terminator 2, id: mt.mas.Film2@1b1aa65

Ekstensja klasy: Film2

Film2: Terminator 1, id: mt.mas.Film2@4ac00c

Film2: Terminator 2, id: mt.mas.Film2@1865b28

Podsumowanie

- o Część pojęć z obiektowości występuje w popularnych językach programowania.
- o Niestety, niektóre z nich istnieją w niepełnym zakresie lub nie ma ich w ogóle.
- o W większości przypadków, nieistniejące konstrukcje można:
  - zaimplementować samodzielnie na kilka, różnych sposobów,
  - Obsłużyć korzystając z gotowych bibliotek.
- o Całą funkcjonalność związaną z zarządzaniem ekstensją klasy, warto zgromadzić w specjalnej nadklasie.